

SUMQAYIT DÖVLƏT UNIVERSİTETİ
СУМГАИТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
SUMGAYIT STATE UNIVERSITY

ELMİ XƏBƏRLƏR
НАУЧНЫЕ ИЗВЕСТИЯ
SCIENTIFIC NEWS

Cild 8

2012

№3

SOSIAL VƏ HUMANİTAR ELMLƏR BÖLMƏSİ
РАЗДЕЛ СОЦИАЛЬНЫХ И ГУМАНИТАРНЫХ НАУК
SOCIAL AND HUMAN SCIENCES



M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Sumqayıt- 2012

İSGƏNDƏROV BALAKİŞİ ATAKİŞİ oğlu*Sumqayıt Dövlət Universiteti**Folklorşünaslıq elmi-tədqiqat laboratoriyasının böyük laborantı**chinare.hesenova@mail.ru***UŞAQ SEVİNCİNİN POEZİYASI*****Açar sözlər: uşaq ədəbiyyatı, R.Yusifovlu, poeziya, təbiət, dostluq***

Çoxəsrlik tarixə malik olan Azərbaycan ədəbiyyatının ayrılmaz hissəsi kimi uşaq ədəbiyyatı böyüməkdə olan nəsli zamanəsinin ən humanist insanı kimi tərbiyə etməkdədi. Oxuduqları hər bir əsər onların qəlbində milli və bəşəri ideyalara, vətənpərvərlik, humanizm, əməksevərlik, dostluq, yoldaşlıq, düzlük, özünə qarşı tələbkarlıq kimi mənəvi keyfiyyətlər aşılamalıdır.

Müasir Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, istedadlı şair, ədəbiyyatşünas, publisist Rafiq Yusifovlu keçən əsrin 70-ci illərindən başlayaraq, ədəbi prosesdə yaxından iştirak edir. Ötən illər ərzində şairin “Yurdum- yuvar”, “Ətirli düymələr”, “Ocaq yeri”, “Aylı cığır”, “Qəm karvanı”, “Həsərət köçü”, “Şirin yağış”, “Bahar qatarı”, “Xatirə kəcavəsi”, “Böyük arzuya gedən yol”, “Təzə sevdalara doğru”, “Ayrılığın” qəm hasarı və “Çiçək yağışı” kitablarını misal göstərə bilərik. Müəllifin “Çiçək yağışı” adlandırdığı kitabına onun müxtəlif illərdə yazdığı bir-birindən maraqlı, yeni poetik biçimli, duzlu-məzəli uşaq şeirləri daxil edilmişdir.

Rafiq Yusifovlu bir şair kimi hər zaman söylədiyi fikri sadə şəkildə ifadə etmək, yeni formalar tapmaq, uşaqların qəlbinə təsir edə biləcək əsərlər yazmaq haqda düşünür. Uşaq dünyasına yaxşı bələd olan şairin mövzu dairəsi olduqca genişdir: təbiətin rəngarəng lövhələri, bitkilər və heyvanlar aləmi, balaların məktəbdə və evdəki qayğıları, dostluq və yoldaşlıqda uşaqların xasiyyət və rəftarı, xeyirxah və nəcib işləri və s. onun şeirlərində öz əksini tapır. Məsələn, şeirlərinin birində adi təbiət hadisəsi olan qarın yağmasını böyük coşqu ilə qarşılayan kiçik yaşlı uşağın keçirdiyi sevinc hissələrini şair böyük ustalıqla təsvir etmişdir. Belə ki, kiçik yaşlı uşaqların böyük marağına səbəb olan bu cür şeirləri onlar çox asanlıqla əzbərləyə bilirlər. Nümunəyə diqqət yetirək:

Allanıbdır yanaqları,
Yetişıbdır alma, ata.
Əlimdəki bu daşları,
Sən əlimdən alma, ata.
Mən ağaca daş atıram,
Ağac mənə alma ata. [1, s.122]

Rafiq Yusifovlunun şeirlərində təbiət mövzusu xüsusi yer tutur. Şairin şeirlərini oxuyarkən görürük ki, onun balaca qəhrəmanı sanki təbiətlə üz- üzə oturub onunla söhbət edir. Çünki bu qəhrəman gözəllik və həyat vurgunudur. “Bahar” şeirində olduğu kimi:

Sən gəlirsən, nəfəsinlə,
Yatanları oyadırsan.
Böyüyürsən yarpaq- yarpaq,
Çiçək-çiçək boy atırsan. [1, s.33]

Vətənimizin göz oxşayan təbiət mənzərələrinin uşaq poeziyasında təsviri onların qəlbində doğma yurda olan sevgini bir az da artırır. Belə ki, illər keçdikcə bu istək onların qəlbində qərar tutaraq, vətənə məhəbbət kimi formalaşır.

Qeyd edək ki, bir şair kimi Rafiq Yusifoğlu qələmə aldığı əsərləri ilə Azərbaycan uşaq ədəbiyyatını zənginləşdirir. Onun yaradıcılığında böyüməkdə olan uşaqlara qayğı və məhəbbət, doğma vətənə sdaqət motivləri olduqca qüvvətlidir. Şair kiçik uşaqlara doğma yurdumuz Azərbaycanın könül açan təbiət mənzərələrini sevdirməklə, onların qəlbində vətən sevgisi haqqında təsəvvür yaradır. Bütün varlığı ilə vətəninə və xalqına bağlı olan şair yaxşı bilir ki, insana qüvvət və cəsarət verən vətən eşqidir. Məhz bu səbəbdəndir ki, müəllif yaradıcılığı boyu bu məziyyəti ön plana çəkir. Belə ki, böyüməkdə olan uşaqların mətin və mübariz olmasını arzu edən şair "Balaca əsgər" şeirində yazır:

Necə papaq alsan,
Gəlməz xoşuna,
Əsgər papağını
Qoyar başına.
Danışmağı sevməz,
Çox vaxt susar o,
Çiyindənən oyuncaq,
Tüfəng asar o.
Hələ arzuların,
Beşiyindədi,
Hələ xəyalında,
Çatır ocaq o.
Hələ gül- çiçəyin
Keşiyindədi,
Böyüyüb vətəni
Qoruyacaq o... [1, s.11]

Rafiq Yusifoğlu poeziyasının böyük bir qismini ana və övlad məhəbbəti təşkil edir. Bu mövzu istər kiçik yaşlı uşaqlar üçün, istərsə də böyüklər üçün yazılmış ədəbi əsərlərdə hər zaman diqqətlə oxunur. Qeyd edək ki, ana və övlad məhəbbəti bir şair kimi Rafiq Yusifoğlunun dərin məhəbbətlə tərənnüm etdiyi mövzulardandı. Çünki onun özü də körpəlikdən ta üzü bu yana, isti ana qucağının hərarətinə qızınıb, laylası ilə böyüyüb. Aşağıdakı nümunəyə diqqət edək:

Nənəsinin yanında
İki ay qalıb gəlib.
Gedəndə balacaydı,
Bir igid olub gəlib.
Bu oğlanın anası,
Bağçamızda həkimdir.
İşdən qayıdıb deyir:
-Görən bu oğlan kimdir?
Ayaqları uzanıb,
İriləşib addımı.
Gursel gülür:- Ay ana,
Unutmusan adı mı?
Mənə oğlan deyirsən,
Oğlunu tanımadın?
Ana gülür:-Yadımdan
Çıxarmı sənin adın? [1, s.113]

Tətil günlərini qoca nənəsinin yanında keçirən Gursel valideynlərinin yanına dönərkən anası onu təəccüblə qarşılayır. Məhəbbət dolu baxışlarıyla oğlunu süzən ana kövrək qəlbində keçirdiyi hiss və həyəcanlarını gizlədə bilmir. "Gedəndə balacaydı, bir igid olub gəlib"- deyə onu

mehribanlıqla oxşayır. Öz övladını görmək üçün darıxmış kövrək ana qəlbinin sonsuz məhəbbətini şair böyük məharətlə oxucusuna çatdırıb bilmişdir. Təbii ki, uşaqların maraq dünyası geniş olduğu üçün onlar gözləri önündə baş verən təbiət hadisələrini müşahidə etdikcə, həmin hadisələrin başvermə səbəbləri ilə də dərinlən maraqlanırlar. Bir sözlə, ana vətənin gözəl təbiətini uşaqlara sevdirmək şairin şeirlərində başlıca yer tutur. O çalışır ki, uşaqlar təbiəti duyub sevsinlər, ondan zövq alsınlar və ona xidmət etməyi öyrənsinlər. "Yaz qarı" şeirində oxuyuruq:

Gözəlləşib badamlar,
Gözəlləşib alqalar.
Baxıram sevinc ilə,
Bağcamıza yağıb qar.
Ağ don geyən budaqlar,
Bir- birindən göyçəkdi.
Onların əynindəki,
Qar deyil ha, çiçəkdi. [1, s.34]

Qeyd edək ki, bir şair kimi Rafiq Yusifoğlu kiçik yaşlı uşaqlar üçün yazdığı təbiət şeirlərində təsvir etdiyi fəslin rəngini sözün qüdrətilə canlandırır bilir. O, qış fəslə haqqında yazırsa, qarın bəyazlığını, bahar fəslə haqqında yazırsa, yaşıl otların, əlvan çiçəklərin, payız fəslə haqqında yazırsa, təbiətin qızılı rənginin bütün çalarlarının poetik bədii təsvirini ustalıqla verməyi bacarır. Bir sözlə, şair təbiətdə müşahidə etdiyi hadisələri sadəcə vəsf etmir, onları sadələşdirib uşaqların ruhuna uyğun qələmə alır, uşaqlarla təbiət hadisələri arasında bir yaxınlıq yaradır. Bu yaxınlıq və mehriban münasibət ana təbiəti uşaqların sevimlisinə çevirir.

Birdən göylər hönkürdü,
Yağdı bahar yağışı.
Çəməndə çiçək oldu,
Buludların göz yaşı. [1, s.42]

Yaxud:

Ha yandan yağır
Bu od, bu atəş
Yaman istidi,
Yandıq, ay nono. [1, s.103]

Şair bu şeirində isə payız fəslinin gözəlliyini kiçik yaşlı oxucularına olduqca həyatı və inandırıcı bir şəkildə təsvir etmişdir. Nümunəyə diqqət yetirək:

Bu ağacın üstündən,
Yay götürəcək əlini,
Payız sarı boyayıb,
Onun yaşıl telini. [1, s.54]

Bu zaman oxucu özünü kitab qarşısında deyil, təbiət qoynunda olduğu kimi hiss edir. Məhz bu keyfiyyəti ilə şair öz kiçik oxucularında təbiətə maraq, qayğıkeşlik hissi aşılaya bilir.

Rafiq Yusifoğlu uşaqlar üçün yazdığı təbiət şeirlərində canlılar aləmini də yaddan çıxarmamışdır. Onun "Kirpi", "Kəpəneklər oxuyur", "Arının cavabı", "Dovşanın gileyi", "Leylək və bülbül", "Ovçu və Tülkü" və s. şeirləri uşaqların heyvan və quşlara məhəbbətini artırır. İstedadlı bir şair kimi o, nədən yazırsa yazsın, onun şeir dili sadə, aydın, təbii və canlıdır. Məhz bu səbəbdən də, Rafiq Yusifoğlu kiçik yaşlı oxucularının qəlbinə asanlıqla yol tapmağı bacarır.

Elmi yeniliyi: R.Yusifoğlu poeziyasının xüsusiyyətləri açıqlanır, uşaq ədəbiyyatı kontekstində müəllifin yaradıcılığına münasibət bildirilir.

Tətbiqi əhəmiyyəti: Uşaq poeziyasını tədqiq edən tədqiqatçılar, gənc mütəxəssislər üçün faydalı ola bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. Rafiq Yusifoglu. Çiçək yağışı. Bakı: "Şuşa" nəşriyyatı, 2000

РЕЗИОМЕ

Искендеров Б.А.

ПОЭЗИЯ ДЕТСКОЙ РАДОСТИ

Ключевые слова: детская литература, Рафиг Юсифоглу, поэзия, природа, дружба

В этой статье рассматривается идейно-художественное своеобразие стихов известного детского поэта Рафига Юсифоглу.

Отмечается, что изображение природы в его стихах, посвященных детям, производит яркое и сильное впечатление.

SUMMARY

Iskendarov B.A.

POETRY FOR CHILDREN'S PLEASURE

Key words: children's literature, Rafiq Yusifoglu, poetry, nature, friendship

In the article mental art originality of the verses by famous Azerbaijani poet Rafiq Yusifoglu is considered.

It is noted that his description of nature in the verses devoted to children makes bright and strong impression.

Daxil olma tarixi: 04.10.2012

Redaktor: prof. Qasimli Məhərrəm

Rəyçi: dos. Məmmədov Avtandil

SDU-nun "Filologiya" fakültəsinin 25.09.2012-ci il tarixli Elmi Şurasının

01 sayılı protokolu